

О. А. СТЕЦУРИНА, студент, НТУ «ХПІ»

ОБЛІК І КОНТРОЛЬ МАТЕРІАЛЬНИХ ВИТРАТ В ОРГАНІЗАЦІЯХ МАШИНОБУДУВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ

У данній статті розглядаються система обліку, контролю та аналізу використання матеріальних витрат в організаціях машинобудування та можливі шляхи їх удосконалення.

В данной статье рассматриваются система учета, контроля и анализа использования материальных затрат в организациях машиностроения и возможные пути их усовершенствования.

In this article dealt with the accounting system, control and analysis of material costs in engineering organizations and possible improvements.

Ключові слова: матеріальні витрати, виробництво, ресурси, матеріали, удосконалення процесу.

Постановка завдання. Реформування української економіки на сучасному етапі цілком пов'язане з діяльністю організації, що вимагає розробки і реалізації концептуально нових підходів до управління не тільки на макро-, але і мікроекономічному рівні. Це передбачає, в першу чергу, створення адекватної системи інформаційного забезпечення управління витратами організації, у тому числі нових підходів до вирішення проблем удосконалення обліку, контролю та економічного аналізу матеріальних витрат.

Методологія. Питанням обліку, контролю та аналізу матеріальних витрат у вітчизняній економічній літературі до переходу до ринкової економіки приділялося достатньо уваги. У цей період присвятили свої дослідження постановці і удосконалення обліку витрат за нормативним методом такі вчені, як П. С. Безруких, М. Г. Бейгельзімер, К. М. Гарифуллин, В. Б. Івашкевич, Е. К. Гильде, Д. І. Країнський, Е. А. Мизиковский, Ю.М. Миронов, О.А. Миронова, О. Д. Новіков, Н. Д. Новодворський, В. Ф. Палій, М. Плоткін, С. М. Ручин, Л. Сибіряков, В. І. Стражев, С. Д. Стукання, Н. Г. Чумаченко, А. Д. Шеремет та ін. Серед зарубіжних авторів, які зробили великий внесок у розвиток виробничого обліку, слід назвати Друрі, Б. Нидлз, Р. Ентоні та ін.

Метою статті є вивчення та вдосконалення методологічних і організаційних засад бухгалтерського обліку, аналізу використання матеріальних запасів на машинобудівних підприємствах для забезпечення їх ефективного функціонування за сучасних умов господарювання.

В умовах ринкових відносин облік витрат - є одним з найважливіших інструментів управління даними підприємствами.

Згідно зі статтею 22 П(С)БО №16 "Витрати", до складу матеріальних витрат включається вартість таких видів цінностей [6]:

1) сировини і матеріалів, які придбаваються у сторонніх підприємств і організацій та входять до складу виготовлюваної продукції, створюючи її основу, або є необхідним компонентом при виготовленні промислової продукції;

2) купованих комплектуючих виробів і напівфабрикатів, що підлягають монтажу або додатковій обробці на цьому підприємстві;

3) придбаного у сторонніх підприємств і організацій різного палива, яке витрачається з технологічною метою на отримання всіх видів енергії, опалювання виробничих приміщень, транспортні роботи, пов'язані з обслуговуванням виробництва власним транспортом;

4) придбаній енергії всіх видів, яка витрачається на технологічні, енергетичні й інші виробничі потреби підприємства;

5) купованих матеріалів, які використовуються у процесі виробництва продукції промисловості для забезпечення нормального технологічного процесу й упакування продукції або витрачаються на інші виробничі й господарські потреби (проведення випробувань, контроль, утримання, ремонт і експлуатація обладнання, будинків, споруд, інших основних засобів), а також запасних частин для ремонту обладнання, зносу інструментів, пристроїв, інвентарю, приладів, лабораторного обладнання та інших засобів праці, що не належать до основних виробничих засобів, зносу спецодягу й інших малоцінних предметів.

Велике значення у діяльності підприємства має розділення матеріальних витрат за статтями - економічні та бухгалтерські [1].

Економічні витрати - це всі види виплат постачальникам за сировину та матеріальні ресурси. Ці витрати складаються із зовнішніх (явних) та внутрішніх (неявних або імпліцитних). Зовнішні витрати — це платежі постачальникам матеріальних ресурсів, виплата заробітної плати, нарахування амортизації тощо. Ця група витрат і становитиме бухгалтерські витрати, які фактично відповідають витратам наших підприємств.

Внутрішні витрати мають неявний, імпліцитний характер, оскільки відображають використання ресурсів, що належать власнику підприємства у вигляді землі, приміщень, активів тощо, за які він формально не платить. Підприємець фактично здійснює ці витрати, але не в явній формі, не в грошовій. Звідси:

Економічні витрати - Імпліцитінг = Бухгалтерські витрати [2].

На сьогоднішній день майже вся діяльність людини (у побуті, на транспорті та виробництві) пов'язана з використанням машинобудувальної продукції. Забезпечуючи машини та механізми інших галузей господарства, машиновиробництво сприяє науково-технічному прогресу суспільства, полегшує та оптимізує працю робітників, а також покращує її умови.

В загальному рахунку у внутрішньому валовому продукті України машинобудування займає 14 %. Виділено 5 основних напрямлень роботи цієї галузі: енергетичне та хімічне, важке та транспортне машинобудування, виробництво електротехнічного обладнання, станкобудувальна промисловість. На їх долю приходиться 8 % ВВП.

Маючи великий промисловий потенціал Харківська область сьогодні втрачає славу індустріального центру через управлінські проблеми на багатьох

підприємствах. Складність їх роботи порлюгає в тому, кажуть міські чиновники, що вони знаходяться у прямому підпорядкуванні Мінпромполітики, і облдержадміністрація не завжди швидко вплинути на їх проблеми. Як результат, затвердження нових керівників, процес санації та інші дії розтягуються на тривалий час. Через ще, а також в наслідок кризи у машинобудуванні регіона, спостерігається значне зниження об'ємів виробництва та експорту продукції. Майже 30 % робітників знаходяться в умовах неполної зайнятості.

Проблема залишається не вирішеною! В умовах вичерпання господарюючими суб'єктами екстенсивних факторів росту, обмеженості фінансових коштів, диктату природних монополій і прояви кризових явищ в сфері видобутку та переробки природних ресурсів питання контролю та аналізу матеріальних витрат набувають особливого значення.

У зв'язку з радикальними змінами в економіці і появою нового шару власників виникла проблема взаємин з їх керуючими, зокрема, контролю, обумовленого приватним інтересом власника. Система збору і обробки бухгалтерської інформації для потреб адміністративного апарату прихована від зовнішніх користувачів і непрозора для власників. Стають актуальними питання формування контрольно-обліково-аналітичного інструментарію, що дозволяє об'єктивно оцінювати діяльність управлінців і сприяє досягненню поставлених цілей в інтересах власників.

Найважливішими завданнями в сучасних умовах є вивчення закордонного досвіду організації управлінського обліку, створення нових шляхів отримання інформації про витрати, застосування сучасних підходів до калькулювання собівартості продукції, а також використання інформації для контролю, аналізу, прогнозування і регулювання виробництва [3,5].

Вивчення теоретичних та практичних питань обліку, контролю та аналізу матеріальних витрат показало, що незважаючи на значну увагу до цієї проблеми в зарубіжній і вітчизняній літературі і вже наявний досвід роботи організацій, в даний час немає досліджень, які містять комплексний аналіз стану обліку, контролю матеріальних витрат в організаціях машинобудування.

Для дослідження та розробки концепції вдосконалення обліку, контролю та аналізу матеріальних витрат в організаціях машинобудування з використанням методів управлінського обліку та аналізу виділяються наступні напрями досліджень:

- визначення та уточнення поняття "матеріальні витрати", а також пошук резервів їх зниження;
- обґрунтування класифікації матеріальних витрат як важливої передумови належної організації їх обліку, контролю та аналізу;
- вплив особливостей технології й організації виробництва в машинобудуванні на постановку обліку і контролю матеріальних витрат;
- розгляд теорії і практики обліку і контролю матеріальних витрат в машинобудуванні;
- пошук шляхів удосконалення обліку та контролю матеріальних витрат в організаціях машинобудування;

- зіставлення стану теорії та практики аналізу матеріальних витрат у машинобудуванні;
- пошук шляхів вдосконалення аналізу зведених показників матеріальних витрат;
- розробка рекомендацій щодо вдосконалення оперативного аналізу відхилень від норм у системі оперативного управління матеріальними витратами.

Розглянемо окремі пропозиції, щодо вдосконалення обліку та контролю матеріальних витрат в організаціях машинобудування [4].

Для уточнення і доповнення номенклатури статей калькуляції виділяємо в самостійні статті витрати на внутрішньозаводські перевезення матеріально-виробничих запасів, автонормали, допоміжні матеріали. Необхідно і доцільно розкривати матеріальні витрати у собівартості продукції по калькуляційних групах матеріалів для забезпечення достовірності собівартості придбаних матеріалів, підвищення рівня аналітичності калькуляції та аналізу відхилень матеріальних витрат за рахунок цін і норм. Можна використати адаптацію відомих на Заході методів бюджетування матеріальних витрат, які передбачають роздільне бюджетування кожного особливо значущого виду матеріалів, зокрема, необхідно виділити основні матеріали, які мають велику питому вагу в структурі витрат, і здійснювати контроль за раціональним використанням по

методом "А, В, С". Також доцільно використовувати ведення обліку матеріальних витрат за групами однорідних виробів і розподілу відхилень від норм і сум.

Значний результат може принести вдосконалення організації розкредитування матеріалів на базі його централізації в спеціальних цехах, дільницях, утилізації відходів, а також використання економіко-математичних методів, які створюють умови для правильного визначення витрат матеріалів на перших операціях, де виникають деталі, і ліквідації спотворення даних про вироблення продукції. Для аналізу витрат у вітчизняних організаціях машинобудування логічно застосування методу цільових витрат, розробленого в Японії, і методики аналізу матеріальних витрат на забезпечення якості продукції (ОКП).

Висновки. У статті зроблено теоретичне узагальнення і вирішення наукових задач, що виявляються в удосконаленні методичних засад обліку використання матеріальних витрат на машинобудівних підприємствах. Це дозволило сформулювати висновок теоретичного та науково-практичного характеру, що відображають вирішення завдань статті відповідно до поставленої мети.

Не зважаючи на безліч варіантів тлумачення економічної сутності матеріальних витрат до сих пір відсутня визначеність з приводу їх ролі в процесі виробництва. Теорія і практика обліку свідчить про те, що облік матеріальних витрат розглядається найчастіше ізольовано, без зв'язку з іншими функціями управління виробничими витратами. В роботі наголошується на те, що організація ефективної системи обліку і контролю за використанням матеріальних витрат може бути забезпечена лише в тісному взаємозв'язку обліку з

нормуванням, аналізом і системою стимулювання економії використання ресурсів.

У статті розглянуто основні напрями подальшого вдосконалення методики аналізу показників ефективності використання матеріальних витрат. Зокрема для аналізу витрат у вітчизняних організаціях машинобудування логічно застосування методу цільових витрат, розробленого в Японії, і методики аналізу матеріальних витрат на забезпечення якості продукції (ОКП).

Список літератури: **1** Економічний аналіз: Навч. посібник / *М. А. Болюх і ін.* — Вид. 2-ге, перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2003. — 556 с. **2** Економічний аналіз: Навчальний посібник для студентів вузів. За ред. *Ф. Ф. Бутинця.* — Житомир: ПП "Рута", 2003. — 680 с. **3** *Івахненко В. М.* Курс економічного аналізу. — Київ: Знання прес, 2000. — 359 с. **4** *Мних Є. В., Буряк П. Ю.* Економічний аналіз на промисловому підприємстві. — Львів: Світ, 1998. — 208 с. **5** *Білуха М.Т.* Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. - К.: КДТЕУ,-2000. **6** Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджено наказом Міністерства фінансів України № 87 від 31.03.99 р.

Поступила до редакції 07.04.2012р.